

Mennesket og havet

ÅRBOK FOR NORSK MARITIMT MUSEUM 2023

Vi har vendt oss til at NMM sine årbøker gir oss et variert utvalg av interessante artikler på et høyt faglig nivå, og denne utgaven er ikke noe unntak i så måte. For medlemmer av KYSTEN er den kanskje spesielt interessant, siden innholdet er bygget opp omkring museets nye temastilling «Sjøveien» som ble åpnet i Båthallen i 2022. Utstillingens hovedtema er kystbefolkningens levkår på 1800-tallet i et nasjonalt perspektiv, kombinert med en framstilling av Oslo som havneby på 1500- og 1600-tallet, basert på mangfoldet av funn som er gjort de siste årene knyttet til de marinarkeologiske utgravningene i Bjørvika.

I en knapp bokomtale er det ikke mulig å yte alle tema og bidragsytere rettferdighet, men heller prøve å gi en kortfattet, stikkordsmessig oversikt som forhåpentlig kan inspirere til en mer inngående lesning.

ET FARTØY OPP AV SØLA

For å ta det siste først: Renaissancebåten Barcode 8 er datert til cirka 1595 og er ett av i alt 50 fartøy fra sen middelalder som er funnet i Bjørvika. Båten er subygd, med akterspeil, cirka 10 meter lang, og seilførende. Marja-Liisa Petrelius Grue og Hilde Vangstad analyserer funnet og finner mange likheter med andre skandinaviske funn fra samme tid. Altså en bekreftelse på at den norske båtbyggertradisjonen inngår i en felles, nordisk kulturarv. Antagelig har det vært et fraktesfartøy bygget for tung last som stein, kalk eller trelast og hovedsakelig brukt i indre farvann.

FISKEREDSKAPER

Erlend Nordlie og Elling Utvik Hammer har en interessant artikkel om ulike former for fiskeutstyr som er funnet i havna. Det

tyder på at det har foregått et variert fiske med krokredskap, teiner, garn og not helt siden middelalderen, i det som engang var en av landets mest fiskerike fjorder.

VERDENS STØRSTE PIPEFUNN

Morsom er også Jørgen Johannessens korte artikkel om funnet av flere tusen (ubrukte) kritt-piper fra 1600-tallet i Bjørvika. Det tolkes som et «grossistlager» som antagelig ble ødelagt av brann, men på få sider gir han oss også en kort innføring i tobakkens kulturhistorie. Godt gjort.

FOLKEMUSEET OG SJØFARTSMUSEET

Ryggraden i utstillingen «Sjøveien» er museets samling av norske tradisjonsbåter, hvor selvsagt både hver enkelt båt og samlingen som sådan har sine historier. Dagrunn Grønbech har en forbillig artikkel hvor et av utstillingens ikoner, fembøringen «Opreisningen», skrives inn i sitt opprinnelige kulturlandskap.

Elisabeth S. Koren har en grundig og oppklarende artikkel om båtsamlingens historiske bakgrunn som er egnet til refleksjon for de av oss som har tillatt oss å harselere over Folkemuseets manglende ansvar for kystkulturen. I realiteten ble NMM sin samling av norske tradisjonsbåter til på

bakgrunn av Bernhard Færøviks arbeid på oppdrag fra Norsk Folkemuseum. Samlingen på 37 båter hadde som mål å sikre et nasjonalt, representativt utvalg av små bruksbåter og ble i 1943 overført fra Folkemuseet til Norsk Sjøfartsmuseum

som en omforent ansvarsfordeling mellom museene. Fram til da hadde Sjøfartsmuseet i hovedsak hatt som mål å dokumentere norsk seilskipsfart og polarferder. Så det konsoliderte «ekteskapet» mellom de to museene er kanskje ikke så unaturlig som mange av oss trodde.

BÅTEN I KUNSTEN

Hjørdis Bondevik har en gjennomgang av småbåtenes representasjon i malerkunsten på 1800-tallet, hvor konklusjonen er at våre klinkbygde småbåter sjelden er sentrale motiv i det nasjonalromantiske maleriet, men mer fungerer som staffasje og dekorasjon.

Fotografen Anders Beer Wilse derimot, er en dokumentarisk kilde til både fartøybruk og arbeidsprosesser knyttet til fiskerinæringen i Lofoten og Kristiansund. Her formidlet av Kaja Rosenqvist.

MANGESYSLERIET

Likevel er det to artikler som står fram i denne årboka, og det er artiklene til Johan Kloster og Inger Jensen. Johan Kloster gir oss en oppdatert kortversjon av hans banebrytende magisteravhandling «Sjømann – fisker – bonde» som dokumenterte mangesyleriet og kombinasjonsnæringenes betydning for forståelsen av begrepet «kystkultur».

Inger Jensen på sin side, leverte i 1980 en av de første (og beste) avhandlingene om kvinnenes rolle i kystkulturen («Når tid sover du'a mor?») med sin studie fra Hvaler. Her gir hun oss et eksempel på hvordan en studie i mikroperspektiv (kvinner i ett hus i fire generasjoner) kan åpne for nye allmenne innsikter. Obligatorisk!

Hjørdis Bondevik, Dagrunn Grønbech, Kaja Rosenqvist, Jørgen Johannessen, Johan H. Kloster, Elisabeth S. Koren, Marja-Liisa Petrelius og Hilde Vangstad, Erlend Nordlie og Elling Utvik Wammer, Inger Jensen: Mennesket og havet (Årbok for Norsk Maritimt Museum 2023), Museumsforlaget, Trondheim, 2023, 232 sider. ISBN 9788283051513.

ANMELDT AV JO VAN DER EYNDEN

